Siarad Gyda Fi
Talk With Me

Cefnogi Datblygiad Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu yn y Blynyddoedd Cynnar

Adran 3:
Canllaw i blant 18 mis i 2 flwydd oed

OGL © Hawlfraint y Goron 2023, Llywodraeth Cymru, WG48480 ISBN digidol 978-1-83504-696-8
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg

Cefnogi Datblygiad Lleferydd, Iaith a Chyfathrebu yn y Blynyddoedd Cynnar

Adran 3: Canllaw i blant 18 mis i 2 flwydd oed

Tudalennau Trosolwg

Sylw a Gwrando 43

Chwarae a Rhyngweithio 44

Deall Iaith Lafar 45

Defnyddio Iaith Lafar 46

Lleferydd 47

Dilyniannau Datblygiadol, Posteri Strategaethau a Gweithgareddau a Awgrymir:

Sylw a Gwrando 49

Chwarae a Rhyngweithio 52

Deall Iaith Lafar 55

Defnyddio Iaith Lafar 58

Lleferydd 61

Trwy gydol y canllaw yma, cyfeiriwyd at ddatblygiad nodweddiadol LlICh.
Mae'n bwysig cefnogi'r plentyn yn ei gam datblygu yn hytrach na'i oedran.

Sylw a Gwrando

18 mis i 2 flwydd oed

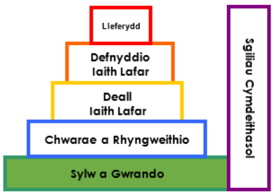

Sgiliau sylw a gwrando yw sylfaen lleferydd, iaith a chyfathrebu. Mae angen i blant ddatblygu'r sgiliau hanfodol hyn er mwyn gallu deall y byd o'u cwmpas, datblygu sgiliau cymdeithasol, deall arferion, dysgu geiriau newydd a datblygu synau lleferydd.

Mae'n bwysig sicrhau bod plant yn *talu sylw* cyn disgwyl iddynt wrando.

Rhwng 18 mis a 2 flwydd oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- gwrando ar stori gyda lluniau
- hoffi canolbwyntio ar weithgaredd o'u dewis
- gallu ei chael yn anodd derbyn cyfarwyddyd gan oedolyn
- gorfod cael oedolyn i alw'u henw i'w helpu i ganolbwyntio ar yr hyn sy'n cael ei ddweud
- mwynhau gwrando ar rigymau, caneuon a straeon cyfarwydd.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Sicrhewch fod mannau tawel tu mewn a thu allan.
- ☑ Ailadroddwch ganeuon, rhigymau a straeon dro ar ôl tro, gan ddefnyddio propiau.
- ☑ Sicrhewch fod plant yn gallu canolbwyntio yn ystod gweithgareddau ar y cyd e.e. peidiwch â pharatoi byrbrydau yn ystod amser stori.

Strategaethau i ddatblygu sylw a gwrando:

- Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.
- Dilynwch arweiniad y plentyn.
- Lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw a synau cefndir.
- Modelwch sylw a gwrando da.
- Canmolwch ymddygiadau sylw a gwrando da.

Defnyddiwch enw'r plentyn i gael eu sylw.

CHWARAE GYDA FI...defnyddiwch y gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 51

Rhannu stori	Canu caneuon a rhigymau	Gwrando am y synau
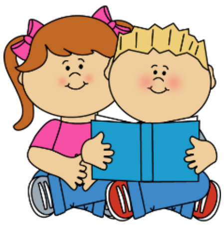	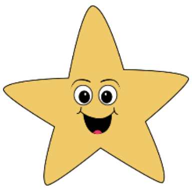	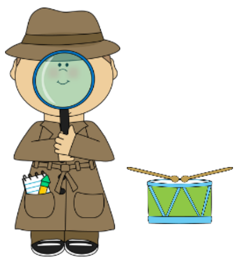

Chwarae a Rhyngweithio

18 mis i 2 flwydd oed

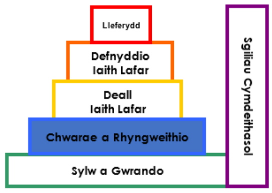

Mae plant yn gwneud synnwyr o'r byd trwy chwarae ac mae chwarae'n hollbwysig er mwyn cefnogi datblygiad yr ymennydd yn y blynyddoedd cynnar. Trwy chwarae, mae plant yn datblygu ac yn dysgu defnyddio'u sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu. Chwarae yw'r cyd-destun hollbwysig i blant dan bum mlwydd oed er mwyn dysgu am sgiliau cymdeithasol.

Mae rhyngweithio yn cynnwys y gallu i chwarae mewn ffordd gydweithredol gyda chyfoedion a chymryd tro. Trwy chwarae a rhyngweithio, mae plant yn dysgu deall eu hemosiynau a'u rheoleiddio, a datblygu eu sgiliau cymdeithasol.

Rhwng 18 mis a 2 flwydd oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- cymryd tro mewn gemau syml e.e. rholio pêl
- datblygu eu chwarae dychmygus gyda theganau e.e. bwydo doli, gyrru car
- dilyn iaith corff oedolyn e.e. pwyntio, ystumiau a mynegiant wyneb
- defnyddio cyswllt llygaid i ddechrau rhyngweithio
- dechrau chwarae gyda theganau bach
- dechrau sortio a grwpio gwrthrychau e.e. rhoi'r ceir neu'r anifeiliaid i gyd gyda'i gilydd
- gallu cwblhau tegan sortio siapau syml.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Sicrhewch fod plant yn gallu dewis o amrywiaeth addas o lyfrau/teganau/adnoddau.
- ☑ Anogwch y plant i helpu tacluso a sortio pethau i mewn i focsys a basgedi.
- ☑ Cefnogwch chwarae bach gyda gwrthrychau a theganau byd bach.

STRATEGAETHAU i ddatblygu chwarae a rhyngweithio:

- Modelwch y cyfleoedd 'chwarae' ac anogwch rhyngweithio.
- Siaradwch am yr hyn mae'r plentyn yn ei wneud trwy siarad am eu chwarae.
- Modelwch a chwaraewch gemau dychmygus gyda'r plentyn.
- Dilynwch arweiniad y plentyn ac ymunwch yn eu chwarae.
- Anogwch y plentyn i gymryd tro.
- Crewch gyfleoedd i'r plentyn gyfathrebu e.e. rhowch ychydig bach o laeth i'r plentyn er mwyn iddynt gyfathrebu eu bod eisiau mwy.

Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 54

Fy nhro i, dy dro di

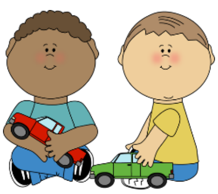

Tacluso gyda'ch gilydd

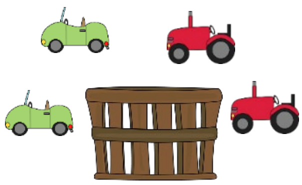

Dewch am bicnic

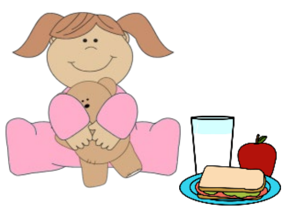

Deall Iaith Lafar

18 mis i 2 flwydd oed

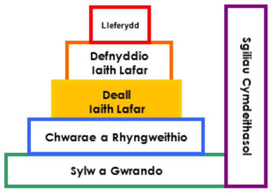

Mae deall iaith lafar (iaith dderbyngar) yn hollbwysig er mwyn i blant wneud synnwyr o'r byd o'u cwmpas. Mae'n cynnwys y gallu i ddeall geiriau, brawddegau a chyfathrebu dieiriau pobl/plant eraill. Mae plant yn dysgu datblygu dealltwriaeth o eiriau a brawddegau mewn camau; un gair yn gyntaf, yna nifer o eiriau unigol, yna brawddegau byr ac yna brawddegau hirach, mwy cymhleth

Rhwng 18 mis a 2 flwydd oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- datblygu eu dealltwriaeth o eiriau sengl yn gyflym - yn deall 200 i 500 o eiriau
- dilyn cwestiynau a chyfarwyddiadau syml e.e. 'cer i nôl esgidiau Mami', 'ble mae Tedi?'
- deall geiriau syml am weithredoedd e.e. yfed, cysgu
- gallu dod o hyd i wrthrych cyfarwydd ag enw iddo pan gynigir dewis.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Sicrhewch fod plant yn gallu dod o hyd i'r adnoddau y maent eu heisiau e.e. gosodwch adnoddau ar lefel y llygaid.
- ☑ Defnyddiwch ffotograffau, lluniau a geiriau i labelu bocsys a basgedi.
- ☑ Cefnogwch eu dealltwriaeth o straeon gyda phypedau a phropiau.
- ☑ Cefnogwch eu dealltwriaeth o arferion bob-dydd gyda chymhorthion gweledol e.e. lluniau 'nawr a nesaf'.

STRATEGAETHAU i ddatblygu dealltwriaeth o iaith lafar:

- Mynnwch sylw'r plentyn cyn siarad â nhw.
- Dilynwch arweiniad y plentyn a siaradwch am yr hyn mae'n ei wneud .
- Rhowch ddigon o amser i'r plentyn ymateb.
- Defnyddiwch eich llais, ystumiau neu arwydd i bwysleisio geiriau allweddol.

Defnyddiwch frawddegau byr, syml.

CHWARAE GYDA FI...edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 57

Gwrando a gwneud | **Dere i siopa** | **Ymuno mewn caneuon â symudiadau**

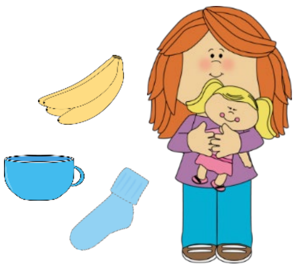

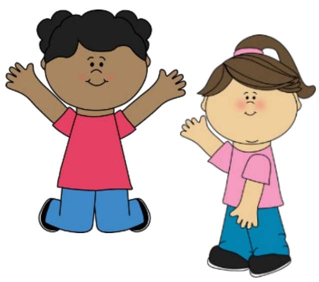

Defnyddio Iaith Lafar

18 mis i 2 flwydd oed

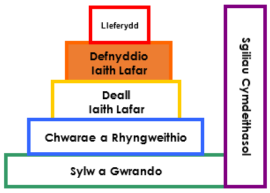

Defnyddio iaith lafar (iaith fynegiannol) yw'r gallu i atgofio geiriau a gwybodaeth a defnyddio iaith, iaith y corff ac ystumiau yn briodol mewn sefyllfaoedd penodol e.e. i labelu/enwi gwrthrychau, disgrifio symudiadau a digwyddiadau, holi ac ateb cwestiynau ac ail-ddweud stori.

Mae geirfa dda yn hollbwysig i blant er mwyn iddynt allu manteisio i'r eithaf ar gyfleoedd dysgu a mynegi eu meddyliau a'r hyn y maent ei angen a'i eisiau.

Rhwng 18 mis a 2 flwydd oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- dal i ddeall llawer mwy o eiriau nag y maent yn eu defnyddio
- dysgu ac yn defnyddio geiriau newydd yn gyflym - tua 50 o eiriau
- dechrau rhoi 2 i 3 gair at ei gilydd e.e. 'mwy o laeth'
- holi cwestiynau'n rheolaidd e.e. 'pwy yw hwnna'?
- swnio fel eu bod yn siarad mewn brawddegau trwy barablu rhwng geiriau go iawn.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Sylwch ar ddiddordebau'r plentyn.
- ☑ Ychwanegwch adnoddau newydd er mwyn annog y plentyn i ddysgu geirfa newydd.

STRATEGAETHAU i ddatblygu'r defnydd o iaith lafar:

- Dilynwch arweiniad y plentyn a siaradwch am yr hyn mae'n ei wneud.
- Rhowch ddewisiadau e.e. wyt ti eisiau llaeth neu ddŵr? (wrth ddangos y rhain i'r plentyn).
- Defnyddiwch enwau gwrthrychau yn hytrach na holi 'beth yw hwn'?
- Ychwanegwch air at yr hyn mae'r plentyn yn ei ddweud e.e. plentyn: 'car' oedolyn: 'car dadi'.

Rhowch amser i'r plentyn i ymateb.

CHWARAE GYDA FI... edrychwch ar rai o'r gweithgareddau a awgrymir ar dudalen 60

Chwarae pypedau

Beth sydd yn y bag?

Chwarae gyda cheir

Lleferydd

18 mis i 2 flwydd oed

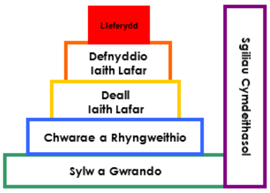

Mae lleferydd (ffonoleg) yn cyfeirio at y gallu i ddweud synau lleferydd i wneud eich hun yn ddealladwy. Pan fyddwn yn gwrando ar blentyn yn siarad, gallwn feddwl am pa mor glir yw ei eiriau. Nid yw *lleferydd* yr un peth â *siarad.*

Defnyddiwch y **Poster Datblygiad Synau Lleferydd Saesneg** sydd ar dudalen 62 a'r Speech acquisition - Multilingual Children's Speech (csu.edu.au) i gefnogi eich arsylwadau.

Rhwng 18 mis a 2 flwydd oed efallai y sylwch chi fod y plentyn yn...

- defnyddio synau lleferydd p, b, m, w, t, d, n
- swnio fel eu bod yn siarad mewn brawddegau trwy barablu rhwng geiriau go iawn.

Creu amgylchedd sy'n galluogi:

- ☑ Lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw a synau cefndir.
- ☑ Canwch lawer o rigymau.

STRATEGAETHAU i ddatblygu lleferydd clir:

- Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.
- Ymatebwch i'r gair mae'r plentyn yn ei ddweud ac nid pa mor glir ydynt.
- Ceisiwch beidio â dweud wrth y plentyn eu bod wedi dweud rhywbeth yn anghywir.
- Ceisiwch beidio â gofyn i'r plentyn ailadrodd geiriau aneglur.
- Peidiwch ag esgus eich bod yn deall - anogwch y plentyn i ddefnyddio ystumiau i ddangos beth maen nhw'n ceisio'i ddweud.

Ailadroddwch unrhyw eiriau y mae'r plentyn yn eu dweud, gan ddefnyddio'r synau cywir.

GWEITHGAREDDAU A AWGRYMIR i gefnogi datblygiad lleferydd:

Dywedwch a chanwch ganeuon a rhigymau bob dydd!

Pen, ysgwyddau coesau, traed...

Dringodd y pry copyn...

Mae gan Ewythr Ifan Fferm...

Bydd gweithgareddau ymhob maes cyfathrebu arall yn cefnogi datblygiad lleferydd ar yr oed hwn.

Posteri Strategaethau a Gweithgareddau a Awgrymir: 18 mis i 2 flwydd oed

Yn yr adran hon, fe welwch chi bosteri strategaethau a gweithgareddau a awgrymir i'ch arwain chi wrth gynllunio i ddatblygu lleferydd, iaith a chyfathrebu'r plentyn, wedi i chi ddefnyddio'r wybodaeth ar y tudalennau trosolwg.

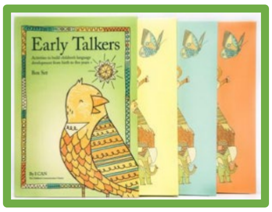

Rhoddir y gweithgareddau a awgrymir fel enghreifftiau; defnyddiwch eich profiadau a'ch syniadau i'w cyfoethogi. Ni fwriedir i'r gridiau fod yn rhaglen benodol, anhyblyg; ond, gellir defnyddio'r syniadau i gefnogi targedau wedi'i bersonoli, fel sy'n briodol. Gallwch ddefnyddio bocset *'Early Talkers'* hefyd i gael mwy o syniadau ond nid yw hwn ar gael yn Gymraeg (ar gael ar **speechandlanguage.org.uk).**

Strategaethau i ddatblygu sylw a gwrando:

- Sicrhewch eich bod wyneb-yn-wyneb â'r plentyn.
- Dilynwch arweiniad y plentyn.
- Lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw a synau cefndir.
- Modelwch sylw a gwrando da.
- Canmolwch ymddygiadau sylw a gwrando da.

Defnyddiwch enw'r plentyn i gael eu sylw.

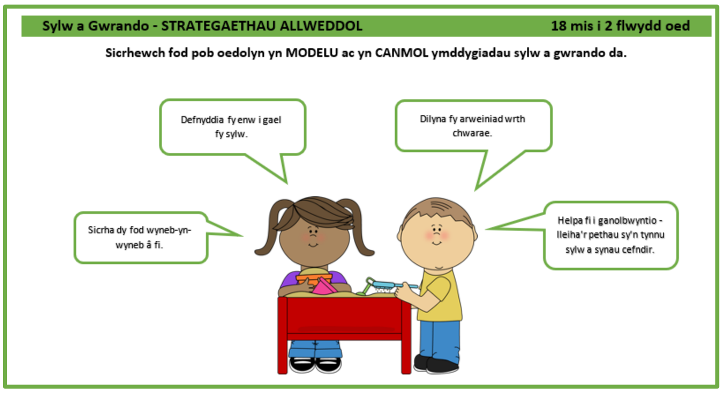

Dangosir pob strategaeth ar boster.

Efallai yr hoffech rannu'r posteri hyn gyda rhieni.

PWYSIG:
Defnyddiwch y strategaethau a awgrymir gyda'r gweithgareddau, ac yn eich rhyngweithiadau trwy gydol y dydd.

Efallai yr hoffech ddefnyddio'r gweithgareddau a awgrymir i gefnogi sgiliau yn y maes hwn.

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (18 mis i 2 flwydd oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Rhannu llyfrau	***Datblygu sylw trwy rannu llyfrau.*** **Beth i'w wneud:** Dewiswch lyfr codi'r fflap neu lyfr lluniau y mae'r plentyn yn ei hoffi e.e. Ble mae Smot?, Annwyl Sw, Ble mae Peppa? Rhannwch y llyfr ac wrth i chi droi'r tudalennau siaradwch am yr hyn a welwch chi, e.e. *'Rwy'n gallu gweld Smot yn chwarae gyda'i bêl.'* Defnyddiwch fynegiant wyneb a gwnewch i'ch llais swnio'n ddiddorol er mwyn ennyn diddordeb y plentyn yn y stori. Rhowch y llyfr o fewn cyrraedd i'r plentyn fel eu bod yn gallu ei fwynhau dro ar ôl tro.	Neilltuwch amser tawel a lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio.	Cyflwynwch lyfrau newydd i'r plentyn eu harchwilio gyda chi.
Caneuon a Rhigymau	***Ymuno mewn rhigymau a chaneuon â symudiadau.*** **Beth i'w wneud:** Canwch rigymau a chaneuon cyfarwydd â symudiadau trwy gydol y dydd. Anogwch y plentyn i ymuno gyda symudiadau a/neu eiriau. Ceisiwch aros ar ddiwedd llinell i weld os yw'r plentyn yn ymuno e.e. *'Seren fechan yn y _______.'* Defnyddiwch bropiau i gefnogi'r gân neu'r rhigwm - ychwanegwch y rhain at y fasged neu'r bocs er mwyn i'r plentyn eu gweld a dewis hoff rigwm i'w ganu eto.	Neilltuwch amser tawel a lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio. Lleihewch y dewis o bropiau sydd ar gael.	Datblygwch y dewis o rigymau a chaneuon yr ydych yn eu defnyddio.
Chwarae cuddio sain	***Gwrando am sŵn.*** **Beth i'w wneud:** Dangoswch ddewis o deganau swnllyd neu declynnau sy'n creu sŵn i'r plentyn. Anogwch y plentyn i ddewis un ac i wrando ar y sŵn mae'n ei wneud. Cuddiwch y tegan neu'r teclyn mewn lle amlwg ac annog y plentyn i ddod o hyd i'r tegan trwy wrando ar ei sŵn. Dywedwch bethau fel 'Gwranda...wyt ti'n gallu clywed y sŵn? Ble mae'r sŵn?'	Neilltuwch amser tawel a lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio. Lleihewch y dewis o deganau neu wrthrychau.	Cyflwynwch synau tawelach.

Mae sylw'n dilyn dilyniant datblygiadol:

0 i 11 mis	8 i 20 mis	22 i 36 mis
Sylw'n Mynd a Dod Hawdd tynnu ei sylw a sylw'n mynd a dod o un peth i'r nesaf.	**Sylw Anhyblyg** Gall ganolbwyntio ar un dasg o'u dewis eu hunain, ac ni all oddef oedolyn yn torri ar eu traws	**Sylw sianel sengl** Bydd yn rhoi sylw i gyfarwyddyd gan oedolyn. Methu ag ymdopi â gwneud un peth a gwrando ar gyfarwyddyd am rywbeth arall.
30 i 50 mis	**40 i 60 mis**	**60 mis +**
Ffocysu'r sylw Dechrau rheoli ei ffocws ei hun. Gall ganolbwyntio ar un peth ar y tro (y dasg neu'r cyfarwyddyd sydd ddim yn gysylltiedig). Gall newid ffocws ei sylw'n annibynnol.	**Sylw dwy sianel** Gall ymgymryd â thasg a deall cyfarwyddyd ar yr un pryd. Gall ei sylw fod yn fyr ond nawr gellir eu haddysgu mewn grŵp.	**Sylw integredig** Mae'r sylw wedi'i reoli, ei gynnal a'i sefydlu'n dda ar draws sefyllfaoedd gwahanol, gyda phobl wahanol.

- **Efallai y bydd rhai plant yn gweithredu ar lefel sy'n is na'u hoed cronolegol**
- **Ni all plant ddatblygu eu sgiliau lleferydd, iaith a chyfathrebu os nad ydynt yn gallu talu sylw neu wrando**

Sylw a Gwrando - STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 18 mis i 2 flwydd oed

Sicrhewch fod pob oedolyn yn MODELU ac yn CANMOL ymddygiadau sylw a gwrando da.

Defnyddia fy enw i gael fy sylw.

Dilyna fy arweiniad wrth chwarae.

Sicrha dy fod wyneb-yn-wyneb â fi.

Helpa fi i ganolbwyntio - lleiha'r pethau sy'n tynnu sylw a synau cefndir.

Gweithgaredd	Sylw a Gwrando - Gweithgareddau a Awgrymir (18 mis i 2 flwydd oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Rhannu llyfrau	***Datblygu sylw trwy rannu llyfrau.*** **Beth i'w wneud:** Dewiswch lyfr codi'r fflap neu lyfr lluniau y mae'r plentyn yn ei hoffi e.e. Ble mae Smot?, Annwyl Sw, Ble mae Peppa? Rhannwch y llyfr ac wrth i chi droi'r tudalennau siaradwch am yr hyn a welwch chi, e.e. *'Rwy'n gallu gweld Smot yn chwarae gyda'i bêl.'* Defnyddiwch fynegiant wyneb a gwnewch i'ch llais swnio'n ddiddorol er mwyn ennyn diddordeb y plentyn yn y stori. Rhowch y llyfr o fewn cyrraedd i'r plentyn fel eu bod yn gallu ei fwynhau dro ar ôl tro.	Neilltuwch amser tawel a lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio.	Cyflwynwch lyfrau newydd i'r plentyn eu harchwilio gyda chi.
Caneuon a Rhigymau	***Ymuno mewn rhigymau a chaneuon â symudiadau.*** **Beth i'w wneud:** Canwch rigymau a chaneuon cyfarwydd â symudiadau trwy gydol y dydd. Anogwch y plentyn i ymuno gyda symudiadau a/neu eiriau. Ceisiwch aros ar ddiwedd llinell i weld os yw'r plentyn yn ymuno e.e. *'Seren fechan yn y ______.'* Defnyddiwch bropiau i gefnogi'r gân neu'r rhigwm - ychwanegwch y rhain at y fasged neu'r bocs er mwyn i'r plentyn eu gweld a dewis hoff rigwm i'w ganu eto.	Neilltuwch amser tawel a lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio. Lleihewch y dewis o bropiau sydd ar gael.	Datblygwch y dewis o rigymau a chaneuon yr ydych yn eu defnyddio.
Chwarae cuddio sain	***Gwrando am sŵn.*** **Beth i'w wneud:** Dangoswch ddewis o deganau swnllyd neu declynnau sy'n creu sŵn i'r plentyn. Anogwch y plentyn i ddewis un ac i wrando ar y sŵn mae'n ei wneud. Cuddiwch y tegan neu'r teclyn mewn lle amlwg ac annog y plentyn i ddod o hyd i'r tegan trwy wrando ar ei sŵn. Dywedwch bethau fel 'Gwranda...wyt ti'n gallu clywed y sŵn? Ble mae'r sŵn?'	Neilltuwch amser tawel a lleihewch y pethau sy'n tynnu sylw er mwyn helpu'r plentyn i ganolbwyntio. Lleihewch y dewis o deganau neu wrthrychau.	Cyflwynwch synau tawelach.

Mae sgiliau chwarae yn dilyn dilyniant datblygiadol:

Chwarae archwiliadol (geni tan tua 5 mis oed): Ysgwyd, cega, taro a throi teganau a gwrthrychau eraill drosto er mwyn ceisio darganfod beth ydynt. Tua 9 mis oed, bydd yn edrych am wrthrych sydd wedi cael ei guddio (mae'n deall sefydlogrwydd gwrthrych).
Adnabod gwrthrychau (tua 12 mis): Mae'n dangos dealltwriaeth o'r defnydd priodol o wrthrych heb esgus e.e. defnyddio brwsh ar eu gwallt.

Chwarae gyda gwrthrychau (rhwng 8 ac 20 mis): Esgus defnyddio gwrthrych arnyn nhw eu hunain e.e. defnyddio cwpan tegan i yfed.

Chwarae cymeriadau (rhwng 16 a 26 mis): Defnyddio cymeriadau tegan yn eu chwarae e.e. rhoi diod i'r dinosor.

Efelychu arferion (tua 22 i 36 mis): Mae'n efelychu arferion syml trwy chwarae e.e. rhoi bath i'r doli a'u gwisgo'n barod i'r gwely. Mae chwarae byd bach yn dod yn fwy cymhleth ac efelychir senarios a straeon. Mae'n defnyddio gwrthrychau'n ddychmygus e.e. gallai bocs fod yn gar/wely.

Chwarae rôl (tua 3 i 4 blwydd oed): Gwisgo i fyny'n syml i ddechrau, ac yna'n raddol yn chwarae rôl fwy dychmygus y cymeriad cyfan.

Chwarae dychmygus cymhleth a chydweithredol (4 blwydd oed +): Mae'n efelychu dilyniannau y mae'n eu gweld yn eu hamgylchedd, mewn llyfrau ac ar y teledu e.e. arferion y cartref.

Mae sgiliau rhyngweithio yn adeiladu wrth chwarae ac yn cynnwys y gallu i chwarae'n gydweithredol gyda chyfoedion a chymryd tro:

0 i 9 mis	9 i 18 mis	18 mis i 3 blwydd oed
Mae rhyngweithiadau yn dechrau ac y gorffen gyda chyswllt llygaid babi, e.e. gêmau fel pi-po.	Bydd y plentyn yn dechrau rhyngweithiadau gyda geiriau a heb eiriau e.e. pwyntio, rhoi a dangos. Gallai'r rhyngweithio orffen wrth i'r plentyn symud i ffwrdd. Rhyngweithiadau wedi eu cyfyngu at 1 neu 2 dro i bob partner.	Gall rhyngweithiadau ddechrau trwy ddefnyddio enw e.e. *'Mami'*. Mae'n dechrau ymateb i gwestiynau gyda geiriau. Mae'n ailadrodd neu'n newid ei (l)lefaru os nad ydyw wedi cael ei (d)deall. Efallai y bydd rhyngweithiadau wedi eu cyfyngu at sefyllfaoedd cyffyrddus, cyfarwydd.
3 i 4 blwydd oed	**4 i 7 blwydd oed**	**7 blwydd oed +**
Mae ganddynt ddewis o strategaethau i ddechrau sgwrsio e.e. *'Ti'n gw'bod beth?'* Nifer y troeon mewn sgwrs yn cynyddu. Gall gyfathrebu'n well gyda phobl ddieithr. Gall gymryd rhan mewn sgyrsiau sy'n chwarae rôl. Mae'n defnyddio iaith eang ar gyfer amrywiaeth o swyddogaethau e.e. holi cwestiynau, gwneud awgrymiadau, rhoi cyfarwyddyd i eraill.	Gall ddechrau a diweddu sgyrsiau a chymryd tro yn well. Mae'n dysgu dewis yr amseriad mwyaf addas i ymuno yn sgyrsiau pobl eraill. Mae'r plentyn yn dal i feddwl bod y gwrandäwr yn rhannu ei (g)wybodaeth gefndir. Mae'n dysgu addasu arddulliau sgyrsiau ar gyfer amrywiaeth o wrandawyr e.e. teulu, ffrindiau, ac athrawon.	Mae'n dod yn fwy ymwybodol o'r gwrandäwr a'i (g)wybodaeth gefndir. Mae'n cyfleu elfennau craff gyda goslef a phwyslais. Mae'n defnyddio iaith i berswadio, cyfleu anghymeradwyaeth ac er mwyn bod yn gwrtais. Mae'n datblygu addasrwydd cymdeithasol.

Chwarae a Rhyngweithio – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 18 mis i 2 flwydd oed

Efallai y bydd angen i oedolion fodelu'r cyfleoedd 'chwarae' ac annog rhyngweithio.

Modela a chwarae gêmau dychmygus gyda fi.

Dilyna fy arweiniad ac ymuna yn fy chwarae.

Siarada am yr hyn rydw i'n ei wneud - siarada am fy chwarae.

Helpa fi i gymryd tro.

Sicrha dy fod wyneb-yn-wyneb â fi.

Crea gyfleoedd i fi gyfathrebu e.e. ceisia roi ychydig o laeth i fi ac annog fi i ofyn am fwy.

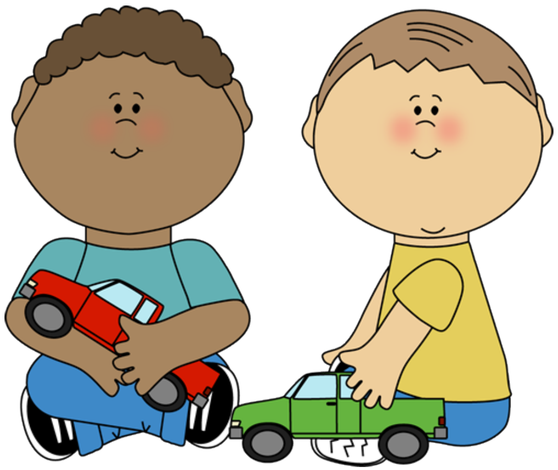

Gweithgaredd	Chwarae a Rhyngweithio - Gweithgareddau a Awgrymir (18 mis i 2 flwydd oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Gêmau cymryd tro	***Cymryd tro wrth chwarae gêmau syml e.e. rholio pêl.*** Datblygu'r sgiliau y mae eu hangen ar gyfer cymryd tro wrth siarad yn nes ymlaen. **Sut i chwarae:** Cymerwch dro i rolio gwrthrychau fel pêl neu gar ar hyd y llawr at eich gilydd. Siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud e.e. *'Rwy'n rholio'r bêl at Daniel.' 'Dy dro di.' 'Fy nhro i.'*	Cymerwch un tro yr un ac adeiladwch i fyny'n raddol.	Dewch â phlentyn arall i mewn i'r gêm.
Picnic Tedi Bêr	***Modelu chwarae dychmygus gyda'r plentyn.*** **Sut i chwarae:** Gosodwch bicnic gyda hoff dedis a/neu ddolis y plentyn. Modelwch fwydo Tedi/Doli a rhoi diod iddynt a siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud e.e. *'Mae Tedi'n bwyta.''Mmmmm, blasus". 'Te poeth.'* Anogwch y plentyn i fwydo Tedi a Doli hefyd.	Modelwch fwydo Tedi neu Doli yn y cyd-destun e.e. dewch â Tedi at y bwrdd byrbrydau ac esgus eich bod yn ei fwydo wrth i'r plentyn fwyta.	Modelwch y dilyniant nesaf mewn chwarae dychmygus e.e. ar ôl i'r plentyn fwydo Tedi, modelwch sychu wyneb Tedi neu roi diod i Tedi.
Tacluso gyda'ch gilydd	***Annog y plentyn i helpu tacluso a sortio pethau i mewn i focsys a basgedi.*** **Beth i'w wneud:** Gosodwch focsys a basgedi ar gyfer teganau ac adnoddau a'u labelu'n glir gyda lluniau o'r gwrthrychau i fynd ynddynt. Gellir defnyddio'r rhain bob dydd i annog plant i gasglu a sortio teganau a gwrthrychau i'w gosod yn y bocs neu'r fasged iawn.	Dechreuwch gyda dau gategori sy'n wahanol iawn i'w gilydd e.e. bwyd ac anifeiliaid. Dangoswch sut i sortio un math o degan ar y tro. Siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud e.e. *'Mae'r anifeiliaid yn mynd i mewn i'r bocs yma.'*	Defnyddiwch dri math gwahanol o deganau i'r plant eu sortio e.e. anifeiliaid, bwyd a thrafnidiaeth.

Mae Deall Iaith Lafar (iaith dderbyngar) yn dilyn dilyniant a gydnabyddir:

Geni	6 mis	12 mis
Ymateb i synau (geiriol neu ddieiriau). Ymateb i oslef ac emosiwn mewn lleisiau.	Mae'n deall ymadroddion cyfan pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn arferion cyfarwydd.	Mae'n deall geiriau allweddol mewn sefyllfaoedd cyfarwydd (yn aml gelwir hyn yn ddealltwriaeth sefyllfaol).
18 mis	**2 flwydd oed**	**2 ½ flwydd oed**
Mae'n deall enwau gwrthrychau sy'n absennol pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau cyfarwydd ar unrhyw adeg.	Mae'n gallu ffurfio cysylltiad rhwng dau wrthych sy'n cael eu henwi. Mae'n gallu adnabod gwrthrychau wrth ddisgrifio'r defnydd ohonynt.	Mae'n deall gweithredoedd syml a phriodoleddau sydd ddim yn ymwneud ag ef/hi ei hun. Mae'n deall arddodiaid syml, e.e. *dan, ar, trwy* a chysyniadau maint syml, e.e. *mawr, bach,* pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau syml. Mae'n dechrau deall 'amser' fel cyfeiriad at y gorffennol neu'r dyfodol agos.
3 blwydd oed	**4 blwydd oed**	**5 mlwydd oed +**
Mae'n ffurfio cysylltiad rhwng hyd at dri gair mewn brawddeg pan na fydd unrhyw gliwiau eraill i helpu. Mae'n dechrau deall amser, e.e. *Rydyn ni <u>wedi bod</u> i'r siop; Rydyn ni'n <u>mynd</u> i'r siop.* Mae'n deall cysyniadau syml siâp a lliw pan fyddant yn cael eu defnyddio mewn brawddegau syml.	Mae'n dilyn dilyniant stori syml. Mae'n deall y rhan fwyaf o frawddegau syml. Mae'n parhau i elwa ar gliwiau sefyllfaol.	Yn raddol, mae'n deall brawddegau mwy cymhleth allan o'u cyd-destun. Mae eu geirfa dderbyngar yn parhau i ddatblygu.

Deall Iaith Lafar – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL   18 mis i 2 flwydd oed

Defnyddiwch eich llais, ystumiau neu arwydd i bwysleisio geiriau allweddol.

Siarada am yr hyn rydw i'n ei wneud.

Dilyna fy arweiniad a siarada am yr hyn rydw i'n ei wneud.

Defnyddia frawddegau byr, syml.

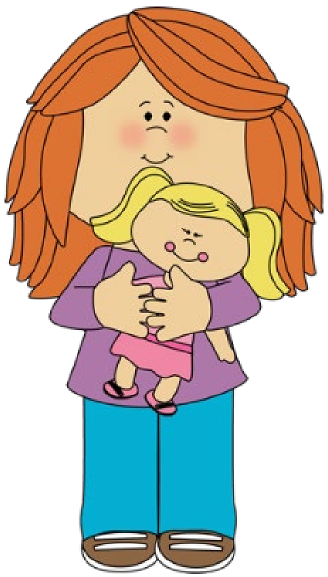

Mynna fy sylw cyn i ti siarad â fi.

Rho ddigon o amser i fi i ymateb.

Gweithgaredd	Deall Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (18 mis i 2 flwydd oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Gwrando a gwneud	***Dilyn cwestiynau a chyfarwyddiadau syml.*** **Beth i'w wneud:** Chwaraewch ochr yn ochr â'r plentyn a'u hannog i ddilyn cyfarwyddiadau syml e.e. *'Rho'r cwpan i fi.' 'Dangos Doli i fi'* Bydd llawer o gyfleoedd trwy gydol y dydd i ddefnyddio cwestiynau a chyfarwyddiadau syml a gallwch ddatblygu'r syniad hwn mewn gêmau syml e.e. gêmau pysgota, gêmau postio...	Unwaith fyddwch chi wedi rhoi cyfarwyddyd dangoswch sut i'w wneud. Lleihewch nifer y gwrthrychau/ teganau.	Defnyddiwch ferfau syml e.e. 'Rho Tedi i <u>gysgu</u>'; a chysyniadau syml - 'Rho'r plât <u>mawr</u> i fi.'
Caneuon â symudiadau	***Deall geiriau syml am weithredoedd (berfau).*** **Beth i'w wneud:** Chwaraewch gêm gyda chân syml â symudiadau e.e. *Mi Welais Jac y Do.* Anogwch y plant i ymuno gyda'r symudiadau e.e. *'Curo dwylo, curo dwylo.. clap, a chlap a chlap fel hyn.'* Gallwch ddefnyddio hyn mewn arferion bob dydd hefyd e.e. *'Golchi dwylo, golchi dwylo, sgrwb a sgrwb a sgrwb fel hyn.'*	Dangoswch y symudiadau yn y gân i'r plentyn gan ddefnyddio Tedi neu Doli.	Amrywiwch eiriau'r gân er mwyn ychwanegu mwy o symudiadau.
Dere i siopa	***Dod o hyd i wrthrych cyfarwydd pan gynigir dewis.*** **Beth i'w wneud:** Gosodwch siop syml ar y bwrdd neu'r llawr. Dangoswch y gwrthrychau i'r plant ac enwch nhw wrth i chi eu gosod allan. Gofynnwch i'r plentyn gael eitemau penodol i'w rhoi yn y bag neu'r fasged siopa e.e. *'Ble mae'r afal?.'* Canmolwch y plentyn wedi iddynt ddod o hyd i'r gwrthrych cywir.	Dechreuwch trwy ofyn am un eitem. Cyfyngwch ar y dewis sydd ar gael.	Cynyddwch nifer yr eitemau yr ydych yn gofyn amdanynt.

Mae Defnyddio Iaith Lafar (iaith fynegiannol) yn dilyn dilyniant a gydnabyddir:

9 mis	18 mis	2 flwydd oed
Parablu, ymgais gynnar i ddweud geiriau e.e. *'Dada'*	Mae'n defnyddio tua 50 i 100 o eiriau gyda geiriau y gellir eu hadnabod yn well. Weithiau mae'n defnyddio ymadroddion dau-air a ddysgodd e.e. *'wedi mynd'*	Mae'n defnyddio tua 200 i 300 o eiriau. Mae'n rhoi 2 a 3 gair gyda'i gilydd mewn brawddegau byr e.e. *'Fi mynd adref'.*
2 ½ flwydd oed	**3 blwydd oed**	**3 ½ blwydd oed**
Mae'n rhoi brawddegau 3- a 4-gair at ei gilydd gan ddefnyddio mathau gwahanol o eiriau. Mae'n dechrau defnyddio 'geiriau cwestiwn' e.e. *'Fi mynd fanna?'*	Mae'n cysylltu mwy na 4 gair at ei gilydd. Mae'n dechrau defnyddio *'a'* i gysylltu syniadau. Mae'n dechrau defnyddio rhagenwau, *'fi', 'fe', 'hi'* a geiriau lluosog e.e. '*Fi moyn sudd a losins.'*	Mae'n cysylltu syniadau at ei gilydd gan ddefnyddio *'achos'* e.e. *'Fi'n gwisgo welis achos mae'n bwrw glaw.'* Mae'n holi cwestiynau mwy cymhleth gan ddefnyddio *'pam'* a *'fel'.*
4 blwydd oed		**4 ½ blwydd oed**
Mae'n defnyddio iaith am amrywiaeth o resymau e.e. er mwyn ailadrodd hoff straeon, chwarae gêmau dychmygus ac ailadrodd digwyddiadau. Mae'n siarad i ddatrys problemau a ffurfio cyfeillgarwch. Mae'n holi llawer o gwestiynau er mwyn darganfod mwy o wybodaeth.		Mae gan blant eirfa o tua 5000 o eiriau a mwy.

Defnyddio Iaith Lafar – STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 18 mis i 2 flwydd oed

Dilynwch arweiniad y plentyn a siaradwch am yr hyn mae'n ei wneud.

Rho amser i fi i ymateb.

Rho ddewis i fi e.e. wyt ti eisiau *llaeth* neu *ddŵr?*

Ychwanega air at yr hyn rwy'n ei ddweud e.e. Rwy' dweud *'car'*, rwyt ti'n dweud *'car Dadi'*.

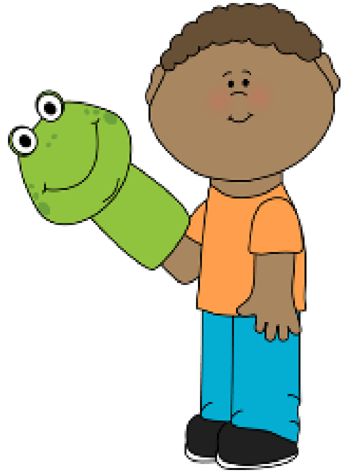

Dilyna fy arweiniad.

Defnyddia enwau gwrthrychau yn lle gofyn *'Beth yw hwn?'*

Gweithgaredd	Defnyddio Iaith Lafar - Gweithgareddau a Awgrymir (18 mis i 2 flwydd oed)	Rhy anodd?	Rhy hawdd?
Beth sydd yn y bag?	***Ehangu geirfa trwy enwi eitemau.*** **Beth i'w wneud:** Rhowch gasgliad o wrthrychau cyfarwydd mewn bag. Cymerwch dro i dynnu gwrthrych allan ac annog y plentyn i'w enwi e.e. *'Beth sydd yn y bag? ''Dyma _____.*'Ailadroddwch y gair yn ôl e.e. '*Da iawn, banana sydd yn y bag.'* Os nad yw'r plentyn yn enwi'r gwrthrych, enwch y gwrthrych iddynt a defnyddiwch arwydd/ystum.	Defnyddiwch eitemau cyfarwydd iawn ac enwch nhw i'r plentyn.	Ychwanegwch fwy o eitemau.
Chwarae pypedau	***Cysylltu geiriau.*** **Beth i'w wneud:** Casglwch ddewis o fwydydd er mwyn bwydo pyped. Cyflwynwch y pyped a dwedwch *'Helô (enw'r pyped).'* Holwch y plentyn beth hoffai'r pyped ei fwyta ac yna dangoswch sut i fwydo'r pyped gan ddefnyddio cymalau byr e.e. '*Mwy o fanana'.* '*Mae'r pyped yn bwyta cacen.'* '*Llaeth wedi mynd.'*	Modelwch sut i fwydo'r pyped amser byrbryd – gallwch esgus eich bod yn ei fwydo wrth i'r plentyn fwyta.	Anogwch y plentyn i ddefnyddio cymalau â dau neu dri gair wrth ddweud wrthych beth i'w roi i'r pyped i'w fwyta.
Chwarae gyda cheir	***Ehangu geirfa, gan gynnwys geiriau am weithredoedd (berfau) trwy eu henwi.*** **Beth i'w wneud:** Defnyddiwch fat ceir (gallech greu eich mat ceir eich hun). Gyrrwch y ceir ar hyd yr heol a siaradwch am yr hyn rydych chi'n ei wneud e.e. *'Rwyt ti'n gyrru'r car.' 'Rydyn ni'n mynd i'r garej.' 'Mae'r car yn stopio.' 'Stop.'* Anogwch y plentyn i ddweud wrthych beth maent yn ei wneud.	Siaradwch am yr hyn sy'n digwydd heb ofyn i'r plentyn ddweud wrthych.	Cyflwynwch lefydd gwahanol ar y mat ceir a siaradwch am ble'r ydych yn mynd. Cyflwynwch eiriau sy'n disgrifio e.e. *mawr, bach* a'r arddodiaid *dan, mewn.*

Datblygiad Nodweddiadol Lleferydd

2 flwydd 10 mis oed – 3 blwydd 10 mis oed	3 blwydd 10 mis oed – 5 blwydd 1 mis oed	5 blwydd 2 mis oed – 7 blwydd 3 mis oed
Bydd 50% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd	Bydd 75% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd	Bydd 90% o leferydd plentyn yn ddealladwy i oedolion anghyfarwydd

Hustad, Mahr, Natke and Rathouz (2021)

- **Mae gan synau lleferydd ddilyniant datblygiadol**
- **Mae synau lleferydd yn amrywio o iaith i iaith.**
- **Gallai plant sy'n dysgu mwy nag un iaith ddatblygu synau lleferydd mewn trefn wahanol.**
- **Gweler** Speech acquisition - Multilingual Children's Speech (csu.edu.au) **am fwy o wybodaeth.**

Poster Datblygiad Synau Lleferydd Saesneg

(Nid oes unrhyw wybodaeth am y normau ar gyfer datblygiad synau lleferydd yn y Gymraeg)

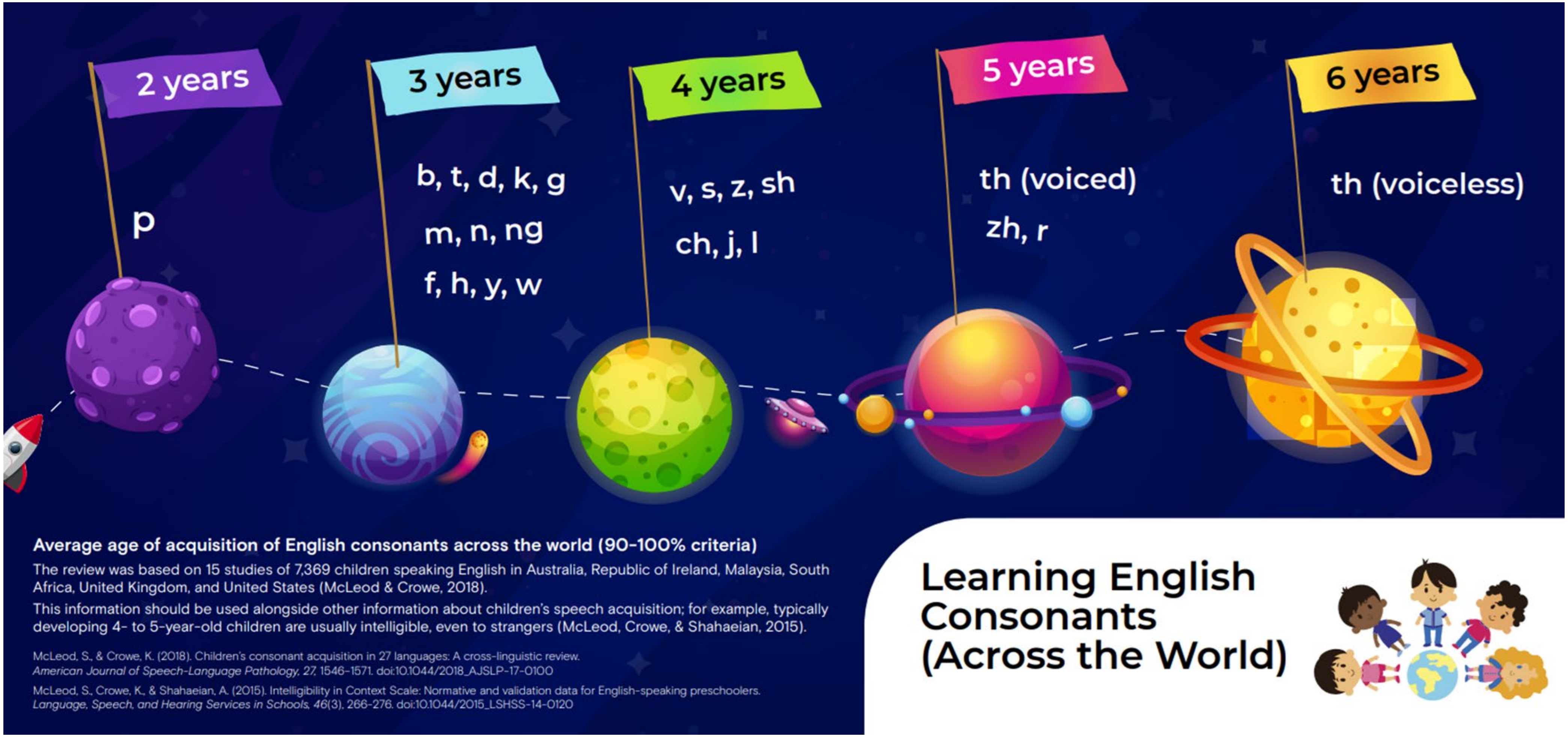

Lleferydd - STRATEGAETHAU ALLWEDDOL 18 mis i 2 flwydd oed

Ceisia beidio â dweud wrthyf fy mod wedi dweud rhywbeth yn anghywir.

Ailadrodda fy ngair yn ôl i mi (gyda'r synau cywir) os wyt ti'n gwybod beth wnes i ddweud.

Ymateba i'r geiriau rwy'n eu dweud, ac nid i ba mor glir ydw i.

Ceisia beidio â gofyn i fi ailadrodd geiriau aneglur.

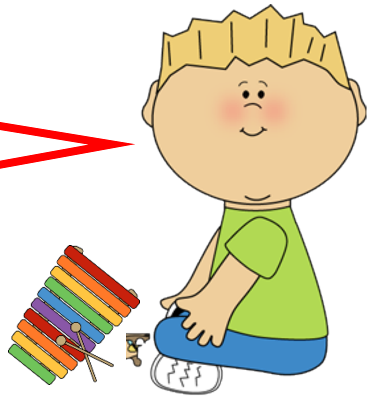

Sicrha dy fod wyneb-yn-wyneb â fi er mwyn i fi weld sut rwyt ti'n gwneud synau. Paid â disgwyl i fi dy gopïo.

Paid ag esgus dy fod yn deall - gofyn i fi ddefnyddio symudiadau i ddangos beth rwy'n ceisio'i ddweud.